

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในสถานศึกษา

ภาณุกฤษฎี พิเศษภู์สกุลชัย¹

วันได้รับบทความ: 12 กุมภาพันธ์ 2565 วันแก้ไข: 1 พฤศจิกายน 2565 วันยอมรับเผยแพร่: 10 พฤศจิกายน 2565

บทคัดย่อ

ความขัดแย้งเป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติของมนุษย์ที่เกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เมื่อบุคคลมีเป้าหมาย หรือจุดมุ่งหมายที่แตกต่างกัน และความแตกต่างเหล่านี้จะก่อให้เกิดเป็นความขัดแย้งต่อมา ภายหลัง ความขัดแย้งในสังคมมีตั้งแต่หน่วยเล็กคือ ครอบครัว หน่วยงาน ระดับประเทศ ไปจนถึงระดับระหว่างประเทศ ความขัดแย้งในสังคมหรือองค์กรนั้นเป็นสิ่งที่ต้องเกิดขึ้นในสังคมและองค์กรที่บริหารงานในระบอบประชาธิปไตย ในขณะที่ความขัดแย้งในด้านความคิดก็ก่อให้เกิดความเจริญกับองค์กรและประเทศชาติอย่างมาก ในสถาบันศึกษาก็เป็นอีกองค์กรหนึ่งที่มีความขัดแย้งเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งกระบวนการสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์สถานศึกษาจึงเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งภายในสถานศึกษาและต้องทำความเข้าใจกับสาเหตุของความขัดแย้งและสามารถจัดการความขัดแย้งให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เมื่อปัญหาความขัดแย้งในสถานศึกษา เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมาตั้งแต่อดีตจนปัจจุบัน ยิ่งนับวันจะทวีความรุนแรงขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องทะเลาะวิวาท การกลั่นแกล้งกัน ปัญหายาเสพติด หรือลักเล็กขโมยน้อย มาตรการหนึ่งที่สถานศึกษาหลายๆ แห่งนำมาใช้คือ การปลูกจิตสำนึกให้นักเรียนนักศึกษา รู้เท่าทันปัญหาและสามารถจัดการกับปัญหาด้วยวิธีการที่สร้างสรรค์ และวิธีการไกล่เกลี่ยจึงเป็นเครื่องมือสำคัญประการหนึ่งที่สถานศึกษานำมาใช้ในการจัดการความขัดแย้งในสถานศึกษาและลดความรุนแรง เพราะการไกล่เกลี่ยเป็นวิธีการแก้ปัญหาที่ต้นตอ โดยให้นักเรียนนักศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาด้วยตัวเอง ทำให้ปัญหาได้รับการแก้ไขอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ความขัดแย้ง สมานฉันท์ในโรงเรียน กระบวนการยุติธรรม การไกล่เกลี่ย

¹ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองเค็ม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคายเขต 2 (ผู้ประพันธ์บรรณกิจ)

The Restorative Justice Process in Schools

Phanukrit Phisitsakunchai¹

Received: February 12, 2022 Revised: November 1, 2022 Accepted: November 10, 2022

Abstract

Conflict is a natural human phenomenon that inevitably arises. When people have different goals, these may cause conflicts later. Conflict in society begins from small units and occurs at the family, organization, national and international level. Conflicts in society or organizations happen in societies and organizations that function in a democratic system. At the same time, the conflict of ideas has created great prosperity for organizations and nations. An educational institution is one of the organizations where conflict always appears. The art and science of creating school conciliation justice and solving school conflicts must understand the causes and be able to manage conflicts effectively.

Conflict in schools is a problem that has occurred from the past to the present. Moreover, conflict has a tendency to become more violent whether manifesting as altercations, bullying, drug problems or thievery. One measure that many educational institutions use to deal with conflict is raising awareness among students to be aware of problems and be creative in problem solving. The mediation method is an important tool that is used in managing conflict in schools and reducing violence. Mediation is solving problems at the root by allowing students to participate in the solutions so that they are resolved in a sustainable way.

Keywords: Conflict, School Reconciliation, Justice process, Conciliation

¹ Director of Ban Nongkem School, Nong Khai Province (Corresponding Author)

² Assistant professor Police Colonel, Social Sciences Faculty, Royal Police Cadet Academy

บทนำ (Introduction)

ปัญหาความขัดแย้งในสถานศึกษา โดยเฉพาะกลุ่มนักเรียน นักศึกษา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องทะเลาะวิวาท ยกพวกตีกัน ช่มชู้รังแกผู้อื่น ชุบชิบนินทาให้ร้ายผู้อื่น ลักเล็กขโมยน้อย หรือแม้กระทั่งปัญหาด่าพ่อล้อแม่ การกลั่นแกล้งกัน นับวันจะทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ ความขัดแย้งเหล่านี้ นักเรียนนักศึกษาต่างพยายามหาทางแก้ปัญหาให้จบสิ้นไปด้วยวิธีการที่พวกเขาคิดว่าดีและเหมาะสม เป็นต้นว่าการใช้ความรุนแรงในการยุติความขัดแย้ง ซึ่งการแก้ปัญหาด้วยวิธีการดังกล่าวไม่ใช่แนวทางแก้ปัญหาที่ถูกต้องนัก เนื่องจากต้นตอของปัญหายังไม่ได้รับการเยียวยาแก้ไข (สำนักงานศาลยุติธรรม, 2559)

ประเด็นของปัญหาการทะเลาะวิวาทของนักเรียน นักศึกษา ในระดับชั้นต่าง ๆ นั้น เป็นปัญหาที่มีอยู่คู่กับการศึกษามาช้านาน อาจกล่าวได้ว่า เริ่มมีการศึกษาให้แก่กลุ่มเด็กเมื่อใด ความขัดแย้งอันเนื่องมาจากการแข่งขันก็เกิดขึ้นเมื่อนั้น เพราะความรู้สึกว่าผู้อื่นอยู่เหนือกว่าตนบ้าง ไม่ถูกสีหน้าชะตาทำทางบ้าง หรืออาจเกิดจากการถูกสบประมาทก็เกิดขึ้นบ้าง สถาบันการศึกษา จึงมิได้มีหน้าที่แต่การสั่งสอนพัฒนาด้านความรู้ความสามารถในเชิงวิชาการอย่างเดียว แต่ยังจะต้องให้ความสำคัญต่อการระงับเหตุแห่งความขัดแย้งนั้นมิให้ลุกลามไปใหญ่โตอีกด้วย เพราะปัญหาความขัดแย้งนั้น แม้จะเป็นเรื่องระหว่างเด็ก ที่บางครั้งอาจเห็นเป็นเรื่องธรรมดาหรือเห็นเป็นเรื่องเล็กน้อย แต่หลายกรณีดังที่ปรากฏในข่าวสารต่าง ๆ ก็กลับขยายไป กลายเป็นโศกนาฏกรรมอันน่ารันทด ทำให้ผู้ใหญ่และสังคมทั่วไปต้องโศกเศร้า เพราะไม่ทันที่จะคิดหาทางควบคุมหรือแก้ไขมาก่อน (เฉลิมลาภ ทองอาจ, 2556)

สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงมีความพยายามที่จะดำเนินการแก้ปัญหาความขัดแย้งและความรุนแรงด้วยวิธีการต่างๆ โดยวิธีหนึ่งที่น่าสนใจคือสันติวิธี และต้องการเสริมสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษาโดยใช้การไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง เนื่องจากเห็นว่าการใช้กระบวนการยุติธรรมปกติที่มีอยู่แล้วหรือกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักที่เน้นการลงโทษผู้กระทำผิดเพียงอย่างเดียว ทำให้ผู้เสียหายหรือผู้ถูกกระทำถูกละเลยไม่ได้รับการเยียวยาจากผลกระทบที่เกิดขึ้น แม้ว่าผู้กระทำผิดจะถูกลงโทษ แต่ผู้เสียหายไม่ได้มีโอกาสได้บอกเล่าถึงความต้องการที่แท้จริงในการเยียวยาถึงความเสียหาย การไกล่เกลี่ยจึงเปรียบเสมือนกระบวนการยุติธรรมกระแสรองที่ใช้เสริมกับกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก ซึ่งกระบวนการยุติธรรมปกติยังคงทำหน้าที่ต่อไป (ชลัท ประเทืองรัตน, 2560)

นอกจากความรุนแรงที่เกิดขึ้นภายในสถานศึกษา ในปัจจุบันยังพบว่าปัญหาความขัดแย้งและการใช้ความรุนแรงเกิดขึ้นอยู่ทั่วไป เมื่อสังคมรับรู้ถึงความยุติธรรมกลายเป็นความไม่ยุติธรรมจะนำไปสู่ความขัดแย้งและบางครั้งกลายเป็นความรุนแรงซึ่งเกิดขึ้นในทุกสังคมในทุกชุมชน ทุกกลุ่มต่าง ๆ เช่นเดียวกัน ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นก็จะนำไปสู่ความพยายามที่จะลดความไม่ยุติธรรม แต่หากไม่มีช่องทางในการแก้ไขก็จะยิ่งนำไปสู่ความไม่ยุติธรรมมากยิ่งขึ้น ถ้ามีการใช้รูปแบบที่รุนแรงและไม่สร้างสรรค์ ดังนั้น วิธีการเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางจึงเป็นการที่คู่กรณีพยายามที่จะแก้ปัญหาความแตกต่างระหว่างกันด้วยความช่วยเหลือของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่สามที่ยอมรับของทุกฝ่าย โดยสมัครใจมาพูดคุยอภิปรายถึงความแตกต่างกันในเรื่องต่าง ๆ (วันชัย วัฒนศัพท์, 2550)

จากสถิติเหตุนักเรียนนักศึกษาทะเลาะวิวาทหรือใช้ความรุนแรง ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจเก็บข้อมูลระหว่างเดือนตุลาคม 2564 ถึงเดือนกันยายน 2565 พบว่าเดือนมิถุนายน 2565 เกิดเหตุมากที่สุด 65 ครั้ง รองลงมาเดือนสิงหาคม 2565 เกิดเหตุ 62 ครั้ง เดือนกรกฎาคม 2565 เกิดเหตุ 48 ครั้ง และกันยายน 2565 เกิดเหตุ 29 ครั้ง อย่างไรก็ตาม ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้นักเรียนนักศึกษาก่อเหตุทะเลาะวิวาทประกอบไปด้วย การถูกทำร้ายร่างกายมาก่อน, การเป็นศัตรูคู่อริ, การอวดให้รุ่นน้องเห็น, ความรู้สึกการเสียศักดิ์ศรี, เรื่องชู้สาว ตลอดจนประเพณีความเชื่อที่ผิด (มติชนออนไลน์, 2565) จากเหตุการณ์ดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการได้ตระหนักในปัญหาที่เกิดขึ้น จึงได้กำหนดมาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหาการทะเลาะวิวาทของนักเรียนนักศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) จึงมีนโยบายให้สถานศึกษาในสังกัดทุกแห่งมีการดำเนินการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อพัฒนาช่วยเหลือนักเรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรมและมีชีวิตที่เป็นสุข ตามที่สังคมมุ่งหวังสถานศึกษามีบทบาทหน้าที่ คือ 1) บริหารจัดการให้มีระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาที่ชัดเจนและมีประสิทธิภาพ 2) ประสานงานระหว่างสถานศึกษากับหน่วยงานบุคคลภายนอก เช่น ผู้ปกครอง เครือข่ายปกครอง องค์กรต่างๆ สาธารณสุข โรงพยาบาล สถานีตำรวจ ฯลฯ 3) ดูแล กำกับ นิเทศ ติดตามการประเมินผล สนับสนุนและให้ขวัญกำลังใจในการดำเนินงาน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) เห็นว่าวิธีการหนึ่งในการคลี่คลายปัญหาของนักเรียน คือ การพัฒนาเยาวชนที่มีคุณสมบัติเหมาะสมให้ทำหน้าที่นักเรียนเพื่อนที่ปรึกษา หรือเพื่อนที่ปรึกษา YC (Youth Counselor) ภายใต้การสอนแนะ (Coach) ของครูแนะแนวดูแลช่วยเหลือและเป็นปรึกษาแก่เพื่อนเยาวชนด้วยกันเป็นเบื้องต้นในปัญหาที่ไม่ซับซ้อน โดยหวังว่านักเรียนเพื่อนที่ปรึกษาหรือเพื่อนที่ปรึกษา YC (Youth Counselor) ที่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จะเป็นกำลังสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างยั่งยืน การพัฒนานักเรียนให้ทำหน้าที่เพื่อนที่ปรึกษา จึงควรได้รับการสนับสนุนส่งเสริมอย่างจริงจังจากสถานศึกษาและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2552)

ถึงแม้ว่าสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) จะพยายามใช้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มาสนับสนุนและแก้ไขปัญหาทะเลาะวิวาทในสถานศึกษา แต่ก็ยังไม่สามารถแก้ปัญหาได้ตามเป้าหมาย ด้วยเหตุนี้ แนวคิด "ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์" (Restorative justice) จึงเริ่มมีการขยายขับเคลื่อนจาก "ระบบยุติธรรม" สู่ "ระบบโรงเรียน" จาก "การแก้ปัญหาเชิงสมานฉันท์ที่ปลายทาง" สู่ "การป้องกันปัญหาที่ต้นทาง" และจาก "เด็ก เยาวชนกระทำผิดหรือผู้ใหญ่ที่เป็นอาชญากร" สู่ "เด็กเยาวชนในระบบโรงเรียนก่อนที่จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ของสังคมต่อไป" อันเป็นการประจวบเหมาะกับการสถานการณ์ความขัดแย้งหลายประเภทหลายลักษณะที่เกิดขึ้นร่วมสมัยในสถานศึกษาในปัจจุบัน ทั้งด้านความถี่และความรุนแรง (จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2552)

จากปัญหาความขัดแย้งต่างๆ จนนำไปสู่สถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้น ทำให้หลายหน่วยงานพยายามเข้ามาร่วมกันแก้ไขปัญหาดังกล่าว วิธีการใกล้เคียงจึงเป็นกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ใน

สถานศึกษาและเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่หลายหน่วยงานนำมาแก้ไข เพื่อเป็นการลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้และมีประสิทธิภาพ

โดยบทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการทราบความเป็นมาของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในสถานศึกษา ทราบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ วิธีการไกล่เกลี่ยรวมทั้งประโยชน์ของการไกล่เกลี่ยในสถานศึกษา

ความเป็นมาของความขัดแย้งในสถานศึกษา

ปัญหาความขัดแย้งในสถานศึกษา ไม่ว่าจะเป็นสถานศึกษาที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) หรือ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) โดยเฉพาะกลุ่มนักเรียน นักศึกษาที่อยู่ช่วงวัยเด็กอายุระหว่าง 13 – 17 ปี และช่วงเยาวชนอายุระหว่างอายุ 18 – 25 ปี (รายงานการพัฒนาเด็กและเยาวชนประจำปี, 2560) ไม่ว่าจะเป็นเรื่องทะเลาะวิวาทในสถานศึกษา หรือยกพวกตีกัน ชมชู้รังแกผู้อื่น ชุบชิบนิทาให้ร้ายผู้อื่น ลักเล็กขโมยน้อย หรือแม้กระทั่งปัญหาทางครอบครัว ก็เป็นสาเหตุให้เกิดการทะเลาะวิวาทกันได้

นับวันสถานการณ์ความรุนแรงของพฤติกรรมกรกลั่นแกล้ง รังแกกัน (Bully) ของนักเรียนระหว่างนักเรียน ด้วยกันเอง หรือระหว่างนักเรียนกับบุคคลอื่นที่นักเรียนรู้จักและไม่รู้จักทั้งในสถานศึกษา นอกสถานศึกษา นักเรียนมีพฤติกรรมใช้ความรุนแรงเลียนแบบต่อ ๆ กันมา และนักเรียนเลียนแบบจาก Social Media ที่เรียกว่า Cyber Bully เป็นการระรานทางไซเบอร์ ซึ่งหมายถึง การกลั่นแกล้ง การให้ร้าย การด่าว่า การชมเชย หรือการรังแกผู้อื่นทางสื่อสังคมต่าง ๆ เช่น Facebook twitter Instagram และ line มีการใช้ภาพประกอบ ตัดต่อ แต่งภาพ ให้น่าเกลียด น่าชังกว่าเดิม มีการล้อเลียนถ้อยคำ กลั่นแกล้งอย่างต่อเนื่อง อาจมีคนมาเขียนความ คิดเห็นซ้ำเติมแล้วมีการแชร์ไปใน Social Media เรียกว่าเป็น Cyberbullying เหมือนถูกทำร้ายจากคนเป็น จำนวนมากซ้ำแล้วซ้ำอีก และอาจแพร่กระจายไปในวงกว้างในห้วงเวลาไม่นาน โดยการทำร้ายยังคงอยู่อย่างนั้น เปิดไปเมื่อไรก็เจอ ซึ่งส่งผลกระทบต่อนักเรียนผู้ถูกรังแก นอกจากนั้นแล้วยังพบความรุนแรงอื่นที่นอกเหนือจากพฤติกรรมกรกลั่นแกล้ง รังแกกัน (Bully) เช่น ปัญหาการถูกล่วงละเมิดทางเพศจากผู้ใกล้ชิด ปัญหาการเสพติดสารและการเสพติดพฤติกรรม ปัญหาครอบครัวของนักเรียน ปัญหาสังคมชุมชนที่อยู่ใกล้ชิด นักเรียนและอื่นๆ ทุกปัญหาล้วนส่งผลกระทบต่อเด็กนักเรียนทั้งผู้ถูกรังแกหรือผู้กระทำโดยตรง ทั้งนี้อาจมาจากสาเหตุนักเรียนผู้ถูกรังแกและนักเรียนผู้กระทำบางคนขาดทักษะชีวิตด้านสุขภาวะทางจิตใจ (Mental Health Literacy) ที่ดีที่เป็นภูมิคุ้มกันในการรองรับหรือสร้างปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น มีการตัดสินใจ กระทำในสิ่งที่ผิดพลาดโดยลำพัง ทุกปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็กนักเรียนรับรู้กันทั่วไปตามข่าวในหลายช่องทาง ของ Social Media ปัญหาส่วนใหญ่ของการก่อเหตุทะเลาะวิวาทและการก่อความรุนแรงของนักศึกษาในสถานศึกษาระดับอาชีวจะมีหลายลักษณะ เช่น การยกพวกตีกัน ปัญหาความขัดแย้งส่วนตัวเคยมีสาเหตุโกรธเคืองกันมาก่อน

จะเห็นได้ว่า ปัญหาอนาคตของชาติต้องติดกับอยู่ในวังวนของการทะเลาะวิวาทระหว่างบุคคลและระหว่างสถาบันทางหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง ไม่ว่าจะเป็นสถาบันการศึกษาระดับอาชีวและหน่วยงานภาครัฐที่มีหน้าที่กำกับดูแลโดยตรง จำเป็นต้องมีนโยบายในการป้องปรามและมีแผนปฏิบัติการที่ชัดเจนแน่นอนในการแก้ไขปัญหา เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของสถานศึกษาระดับอาชีวและเป็นการสร้างความเชื่อมั่นทางวิชาการของสถานศึกษาระดับอาชีวโดยเฉพาะการเป็นประเทศสมาชิกอาเซียน สถานศึกษาระดับอาชีวมีความจำเป็นต้องผลิตบุคลากรในการก้าวเข้าสู่แรงงานในภูมิภาคที่มีคุณภาพ หากประเทศไทยยังไม่สามารถข้ามพ้นปัญหานักเรียนทะเลาะวิวาท และการก่อความรุนแรงได้ก็อาจจะทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา รัฐจึงจำเป็นต้องมีนโยบายแห่งชาติในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง และการก่อความรุนแรงในสถานศึกษาระดับอาชีวอย่างเร่งด่วน ซึ่งที่ผ่านมารัฐมีความพยายามในการแก้ไขปัญหาการทะเลาะวิวาทระหว่างนักเรียนอาชีวแต่ยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากเป็นโครงการที่ไม่ต่อเนื่องและไม่มีความต่อเนื่องในระดับชาติอย่างจริงจัง (อภิญา ติสสะมาน, 2558)

หากจะแก้ปัญหาคความขัดแย้งในสถานศึกษาที่กล่าวมาข้างต้นนั้นด้วยลงโทษนักเรียน ทางโรงเรียนจะมีวิธีอย่างไรจึงจะไม่ถูกผู้ปกครองฟ้องร้องความผิด การลงโทษนักเรียนนักศึกษาที่จะพ้นผิดหรือไม่ถูกผู้ปกครองฟ้องร้องความผิด ครูต้องลงโทษตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการลงโทษนักเรียนนักศึกษาระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการลงโทษนักเรียนและนักศึกษา พ.ศ. 2548 ได้กำหนดวิธีการลงโทษไว้แก่นักเรียนหรือนักศึกษาที่กระทำความผิด มี 4 สถาน ดังนี้

1. ว่ากล่าวตักเตือน
2. ทำทัณฑ์บน
3. ตัดคะแนนความประพฤติ
4. ทำกิจกรรมเพื่อให้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

โดยเน้นถึงเรื่องการห้ามลงโทษนักเรียนและนักศึกษาด้วยวิธีรุนแรง หรือแบบกลั่นแกล้ง หรือลงโทษด้วยความโกรธหรือด้วยความพยาบาท โดยให้คำนึงถึงอายุของนักเรียนหรือนักศึกษา และความร้ายแรงของพฤติการณ์ประกอบการลงโทษด้วย การลงโทษนักเรียนหรือนักศึกษาให้เป็นไปเพื่อเจตนาที่จะแก้ไขนิสัยและความประพฤติไม่ดีของนักเรียนหรือนักศึกษาให้รู้สำนึกในความผิดและกลับมาประพฤติตนตนในทางที่ดีต่อไป ให้ผู้บริหารโรงเรียน หรือผู้ที่ผู้บริหารโรงเรียนมอบหมายเป็นผู้มีอำนาจในการลงโทษ นักเรียนนักศึกษา การลงโทษด้วยการว่ากล่าวตักเตือน ใช้ในกรณีนักเรียนหรือนักศึกษากระทำความผิดไม่ร้ายแรง การลงโทษด้วยการทำทัณฑ์บน ใช้ในกรณีนักเรียนหรือนักศึกษาที่ประพฤติตนไม่เหมาะสมกับสภาพนักเรียนหรือนักศึกษา ตามกฎกระทรวงว่าด้วยความประพฤตินักเรียนและนักศึกษา หรือกรณีทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียงและเกียรติศักดิ์ของสถานศึกษาหรือฝ่าฝืนระเบียบของสถานศึกษา หรือได้รับโทษว่ากล่าวตักเตือนแล้ว แต่ยังไม่เข็ดหลาบ การทำทัณฑ์บน ให้ทำเป็นหนังสือ และเชิญบิดามารดาหรือผู้ปกครองมาบันทึกรับทราบความผิดและรับรองการทำทัณฑ์บนไว้ด้วยการลงโทษด้วยการตัดคะแนนความประพฤติ ให้เป็นไปตามระเบียบปฏิบัติว่าด้วยการตัดคะแนนความประพฤตินักเรียนและนักศึกษาของแต่ละสถานศึกษากำหนด และให้ทำบันทึกข้อมูลไว้เป็นหลักฐาน

แม้ว่าการลงโทษนักเรียน นักศึกษาตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการลงโทษนักเรียน นักศึกษา ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการลงโทษนักเรียนและนักศึกษา พ.ศ. 2548 จะช่วยให้ลดความรุนแรงได้ในระดับหนึ่ง แต่ก็เป็นไปได้เพียงการทำโทษตามระเบียบเท่านั้น หากว่าผู้กระทำความผิดฝังใจกับเหตุการณ์ที่ถูกลงโทษ นั้นแล้ว อาจส่งผลให้เกิดการทะเลาะวิวาทนอกสถานศึกษาขึ้นได้ ปัญหาเหล่านี้ไม่เพียงแต่จะเกิดขึ้นในประเทศไทยเท่านั้น ในต่างประเทศก็มีการก่อเหตุความรุนแรงอีกด้วย

ดังเช่นในประเทศสหรัฐอเมริกาช่วงปลายทศวรรษ 1960 ได้มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมขนานใหญ่ อันก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมตามมาอย่างมากมาย ปัญหาเหล่านี้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องทะเลาะวิวาท การรังแกผู้อื่น การลักเล็กขโมยน้อยและการล้อเลียน ได้สืบคลานเข้ามาในสถานการศึกษาโดยเฉพาะโรงเรียนอย่างรวดเร็ว ผู้บริหารโรงเรียนพยายามจัดการกับปัญหาดังกล่าวด้วยการลงโทษนักเรียนด้วยวิธีการเดิม ๆ เช่น ทำทัณฑ์บน ตัดคะแนนความประพฤติ หรือแม้กระทั่งเมียนตีกก็ตาม แต่ปัญหาก็ไม่ได้ลดลง กลับมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ต่อมาในช่วงต้นทศวรรษ 1970 โรงเรียนต่างๆ เริ่มขอความช่วยเหลือจากองค์กรภายนอกเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหา ในที่สุดคณะกรรมการชุมชนเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายและการฝึกอบรมแห่งเมืองซานฟรานซิสโก (San Francisco Community Board for Policy and Training) ได้ก่อตั้งโครงการผู้จัดการความขัดแย้งขึ้น (Conflict Managers Program) เพื่อฝึกอบรมนักเรียนให้ทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยในโรงเรียน ซึ่งต่อมาโครงการผู้จัดการความขัดแย้งได้รับการพัฒนา จนกลายเป็นต้นแบบที่สำคัญของการไกล่เกลี่ยโดยเพื่อน (Peer Mediation) ที่รู้จักกันเป็นอย่างดี

การไกล่เกลี่ยโดยเพื่อนไม่เพียงแต่ได้รับความนิยมเฉพาะในประเทศสหรัฐอเมริกาเท่านั้น ประเทศอังกฤษ แคนาดา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ นอร์เวย์ สวีเดนและเดนมาร์ก ต่างก็นำวิธีการการไกล่เกลี่ยโดยเพื่อนไปใช้ในการแก้ปัญหาในสถานศึกษาด้วยเช่นกัน สำหรับประเทศไทยได้มีความพยายามที่จะนำการไกล่เกลี่ยในสถานศึกษามาใช้เช่นกัน โดยในระดับโรงเรียนนั้น โรงเรียนพนมสารคาม "พนมอดุลวิทยา" จังหวัดฉะเชิงเทรา ได้นำกระบวนการไกล่เกลี่ยมาใช้เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งในโรงเรียน ปรากฏว่าประสบความสำเร็จอย่างยิ่ง จากเดิมมีปัญหาเด็กทะเลาะกันปีละกว่า 100 เรื่อง เหลือเพียงปีละไม่กี่เรื่อง นอกจากนี้ โรงเรียนสตรีวัดระฆัง ได้จัดตั้ง "ศูนย์ประนีประนอม" ขึ้นเมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2553 โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อนำกระบวนการไกล่เกลี่ยและประนีประนอมข้อพิพาทมาใช้ในโรงเรียน ซึ่งเป็นศูนย์แรกของกรุงเทพมหานคร องค์การสหประชาชาติ กำหนดให้วันที่ 25 พฤศจิกายน ของทุกปี เป็นวันยุติความรุนแรงต่อเด็ก และสตรี และคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 29 มิถุนายน 2542 กำหนดให้เดือนพฤศจิกายนของทุกปี เป็นเดือนแห่งการรณรงค์ยุติความรุนแรงต่อเด็ก สตรี และบุคคลในครอบครัว (ThaiPR.net, 2553) ส่วนในระดับอุดมศึกษานั้น หลายๆ สถาบันการศึกษาได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการระงับข้อพิพาททางเลือกโดยวิธีการไกล่เกลี่ยและได้พยายามจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยในสถาบันของตน อาทิ มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์ มหาวิทยาลัยเกริกและมหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง เป็นต้น ซึ่งนับว่าสถาบันการศึกษาได้เห็นถึงประโยชน์และความสำคัญของการไกล่เกลี่ยในสถานศึกษา อันเป็นการเสริมสร้างและปลูกฝังวัฒนธรรมการจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธีให้แก่แก่นักเรียน นักศึกษา และเมื่อพวกเขาเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต จะได้

ขับเคลื่อนสังคมให้รู้จักกับการจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธีด้วยกระบวนการไกล่เกลี่ยมากยิ่งขึ้นเพื่อนำพาสังคมไทยสู่ความร่มเย็นเป็นสุข จนเป็นสังคมที่น่าอยู่ตลอดไป

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดทฤษฎีด้านการลงโทษสามารถที่นำมาใช้เป็นกรอบพื้นฐานในนักเรียนที่กระทำผิดฝ่าฝืนระเบียบวินัยในโรงเรียนได้ โดยมีหลักการดังนี้

1) **ทฤษฎีการลงโทษเพื่อทดแทน (Retributive Theory)** มีวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อให้เกิดความยุติธรรมแก่ผู้เสียหายและสังคมรวมทั้งผู้กระทำความผิดด้วย การกำหนดโทษจะต้องมองย้อนหลังไปในอดีต เพื่อให้มีความเหมาะสมกับความผิดที่ได้กระทำไปโดยโทษจะต้องได้สัดส่วนกับการกระทำความผิดด้วย

2) **ทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกัน (Prevention Theory)** มีวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้งให้ผู้กระทำความผิดเข็ดหลาบ เกรงกลัวต่อกฎหมายบ้านเมือง ไม่กล้าที่จะกระทำความผิดซ้ำอีก และขณะเดียวกันก็เพื่อไม่ให้บุคคลอื่นเอาเป็นเยี่ยงอย่างอีกด้วย โดยการกำหนดโทษจะต้องมองไปข้างหน้าในอนาคต เพื่อป้องกันโดยมุ่งไปที่ตัวผู้กระทำความผิดไม่ให้กระทำความผิดซ้ำ โดยโทษจะต้องมากกว่าผลประโยชน์ที่จะได้รับ จึงจะทำให้ผู้กระทำความผิดเกรงกลัวและยับยั้งไม่กระทำความผิดซ้ำอีก

3) **ทฤษฎีการลงโทษเพื่อปรับปรุงแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitative Theory)** มีวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อปรับปรุงแก้ไขฟื้นฟูให้เป็นคนดี ไม่หวนกลับมาทำความผิดซ้ำอีก โดยการกำหนดโทษจะต้องมองไปข้างหน้าในอนาคตเพื่อหาสาเหตุ และนำมาปรับปรุงแก้ไขโดยมุ่งไปที่ตัวผู้กระทำความผิด ไม่ให้ผู้กระทำความผิดหวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก โทษจะต้องมีระยะเวลาเพียงพอที่จะให้ผู้กระทำความผิดปรับปรุงแก้ไขได้ ซึ่งไม่ควรจำคุกในระยะสั้น โดยสมควรใช้วิธีการคุมประพฤติแทนเนื่องจากการกำหนดเวลาได้ยาวกว่า ทำให้มีระยะเวลาในการปรับปรุงแก้ไขได้เพียงพอ

4) **ทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกันสังคม (Social Defense Theory)** มีวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อป้องกันสังคมให้ปลอดภัยจากอาชญากร โดยการกำหนดโทษจะต้องมองไปข้างหน้าในอนาคตโดยการตัดขาดไม่ให้ผู้กระทำความผิดอยู่ในสังคม เรียกว่าวิธีการเพื่อความปลอดภัย เช่น การห้ามเข้าเขตกำหนด เป็นต้น

แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

1) **กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice)** หมายถึง กระบวนการใด ๆ ที่สร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำความผิดและผู้เสียหายกลับคืนสู่ความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน โดยใช้วิธีการสร้างกระบวนการที่มีส่วนร่วมหลายฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายผู้กระทำความผิด ฝ่ายผู้เสียหาย สังคมชุมชน และเจ้าพนักงาน ในกระบวนการยุติธรรม ทั้งนี้กระบวนการดังกล่าวดำเนินการโดยวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีแทนการลงโทษจำคุกหรือลงโทษอื่นตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งอาจหมายรวมถึงการเจรจา (Mediation)

การไกล่เกลี่ย (Conciliation) การประชุมกลุ่มเพื่อระงับข้อพิพาท (Conferencing and Sentencing Circles) (สุวิช ปนุตติกร, 2555)

2) แนวคิดของการดำเนินการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นกระบวนการที่สำคัญในการดำเนินการเพื่อแก้ไขความขัดแย้งของบุคคล ให้ได้รับความเป็นธรรม อันเกิดจากกระบวนการที่สนความยุติธรรมที่เป็นปรัชญา แนวคิด ทฤษฎีและกลวิธีในการ เยียวยาเพื่อสร้างความสมัคสมานสามัคคีระหว่างเหยื่ออาชญากรรม ผู้กระทำผิด และชุมชนขึ้นใหม่อีกครั้ง โดยมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการมองอาชญากรรมในมิติที่ว่าอาชญากรรมเป็นเรื่องของความขัดแย้งระหว่าง บุคคล (Interpersonal conflict) ซึ่งเป็นการมองในมิติเชิงซ้อนที่แตกต่างไปจากกระบวนการที่สนหรือวิธีคิดเดิม

3) รูปแบบของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ที่สามารถนำมาปรับใช้กับกระบวนการยุติธรรม ในประเทศไทยได้อย่างเหมาะสม มีด้วยกัน 4 รูปแบบ (ณัฐวสา ฉัตรไพบุลย์, 2550) ดังต่อไปนี้

3.1) การประนอมข้อพิพาทระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด (Victim Offender Mediation) กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในรูปแบบของการประนอมข้อพิพาท ระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด จะเป็นการนำเอาบุคคลทั้งสองฝ่าย คือ ผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดมาพบปะกันเพื่อ พุดคุยประนอมข้อพิพาทโดยผู้ประนอมข้อพิพาทจะเป็นอาสาสมัครที่ได้รับการอบรมมาเป็นอย่างดีซึ่งโดยทั่วไป ผู้ประนอมข้อพิพาทจะทำหน้าที่โน้มน้าวให้ทั้งผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดพูดถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้น ความ เดือดร้อน และความเสียหายจากการกระทำความผิดและจะมีการตั้งคำถาม (ที่อาจมี) ต่ออีกฝ่าย และจบด้วย การหาข้อสรุปเพื่อการชดใช้และเยียวยาผลของการกระทำความผิดที่เกิดขึ้น

3.2) การประชุมกลุ่มครอบครัว (Family Group Conference) การประชุมกลุ่มครอบครัว ได้เกิดขึ้นในประเทศนิวซีแลนด์ตั้งแต่ ปีค.ศ. 1989 ซึ่งต่อมาได้มีการนำมาใช้ในประเทศออสเตรเลีย สหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรป และแอฟริกา แต่อันที่จริงแล้วรูปแบบของการประชุมกลุ่มครอบครัวนี้ได้มีการใช้ มานานแล้ว ในหมู่ชนเผ่าเมารีโดยมีการกล่าวกันว่าการประชุมนี้ไม่ใช่เพียงแต่การรับเอาปรัชญาและวิธีการ ระงับข้อพิพาทของชนเผ่าเมารีมาใช้แต่ยังเป็นวิธีการที่เหมาะสมที่สุดสำหรับใช้กับเยาวชนชาวเผ่าเมารีที่ได้ กระทำความผิด โดยทั่วไปแล้วการประชุมกลุ่มครอบครัวจะมีลักษณะคล้ายๆ กันกับเรื่องการประนอม ข้อพิพาทที่เปิดโอกาสให้คู่กรณีเข้าร่วมในกระบวนการ สามารถแสดงความรู้สึกและเปิดเผย ข้อเท็จจริงจาก การกระทำความผิดเพื่อนำไปสู่การเจรจาหาข้อตกลง แต่การประชุมกลุ่มครอบครัวจะเปิดโอกาสให้บุคคลอื่นๆ ในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการระงับข้อพิพาท หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ การประชุมกลุ่มครอบครัวจะ แตกต่างจากการประนอมข้อพิพาทตรงที่นอกจากผู้เสียหาย และผู้กระทำความผิดแล้ว บุคคลอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็น เป็นคนในครอบครัวของคู่กรณีคนรู้จักตำรวจ ทนายความ และผู้แทนของคนในชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมใน กระบวนการด้วย

3.3) การเตือนแบบ Wagga Wagga เกิดขึ้นโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจชุมชนในประเทศ ออสเตรเลียในต้นทศวรรษที่ 1990 โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจในเมือง Wagga Wagga อันเป็นเมืองเล็ก ๆ ใน New South Wales ได้เริ่มโครงการทดลองการประชุมในการเตือน (Caution) ที่มีอำนาจทำได้ตามคอมมอนลอว์ซึ่ง

รูปแบบการเตือนแบบใหม่ที่น่ามาใช้ได้รับอิทธิพลมาจากโครงการการประชุมกลุ่มครอบครัว หรือ Family Group Conference ของประเทศนิวซีแลนด์ตามแนวความคิดเรื่องการตำหนิเพื่อสร้างความสัมพันธ์ใหม่ที่ดีต่อกันของ John Braithwaite ที่เชื่อกันว่ามีจุดแบ่งแยกระหว่างการตำหนิที่จะสร้างตราบาปแก่ผู้กระทำผิดกับการตำหนิที่ทำให้ผู้กระทำผิดได้รู้ว่าตนเองทำผิดไปโดยการตำหนิแบบหลังนี้จะต้องทำด้วยความรักและนับถือกัน อันนำมาซึ่งการให้อภัยและความสมานฉันท์การตำหนิของกลุ่มครอบครัวซึ่งกระทำต่อผู้ที่กระทำผิดอย่างเคารพในสิทธิของเขาและมุ่งที่จะทำให้เกิดความสมานฉันท์จึงเป็นรูปแบบของการควบคุมโดยชุมชนแบบบูรณาการที่มีประสิทธิภาพ การเตือนแบบ Wagga Wagga จึงมีแนวความคิดอยู่ที่การนำผู้กระทำผิดมาเข้ากระบวนการตำหนิโดยชุมชนดังกล่าว

4.4) การลงโทษโดยที่ประชุม (Circle Sentencing) การลงโทษโดยที่ประชุม เป็นรูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ แบบหนึ่งที่เกิดขึ้นในประเทศแคนาดา ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1992 ในศาล Yukon Territorial ที่มีปัญหา เรื่องชนพื้นเมืองชอบทำร้ายเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อดูแลผู้เสียหาย ดึงชุมชนเข้ามา มีส่วนร่วมกับระบบกระบวนการยุติธรรม และกระตุ้นให้ผู้กระทำผิดปรับปรุงตนเอง การลงโทษ โดยที่ประชุมจะต่างจากรูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เรื่องอื่นๆ ตรงที่ว่า การลงโทษที่ประชุมนี้จะเป็นส่วนหนึ่งของขั้นตอนการพิจารณาการลงโทษของศาล และมีสภาพเป็นกระบวนการ ยุติธรรม ชุมชนที่ใช้ร่วมกันไปกับระบบกระบวนการยุติธรรม

แนวคิดเรื่องการไกล่เกลี่ยในสถานศึกษา

สถานศึกษาไม่ว่าจะเป็นโรงเรียน วิทยาลัย หรือมหาวิทยาลัย มีข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในสถานศึกษาอยู่เป็นประจำ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความขัดแย้งระหว่างนิสิตนักศึกษาหรือระหว่างข้าราชการ พนักงาน ตลอดจนอาจารย์ด้วยกันเอง ปรากฏการณ์นี้ มิได้เกิดขึ้นเฉพาะแต่ในประเทศไทยของเรา ในต่างประเทศ ก็มีข้อพิพาทในทำนองเดียวกันเกิดขึ้นอยู่เสมอเช่นกัน จนมีความคิดที่จะตั้งศูนย์ระงับข้อพิพาทในสถานศึกษาขึ้นในประเทศสหรัฐอเมริกาดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น ว่าประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการนำการไกล่เกลี่ยมาใช้ในโรงเรียนและมหาวิทยาลัย ในหลายทาง อย่างไรก็ดี โดยส่วนใหญ่แล้วจะเป็นลักษณะการไกล่เกลี่ยโดยเพื่อน (peer mediation) เพื่อลดความขัดแย้งในสถานศึกษา การไกล่เกลี่ยลักษณะนี้ ใช้เพื่อนนักเรียนนักศึกษาไกล่เกลี่ยให้ เพื่อนนักเรียนนักศึกษาด้วยกัน เมื่อใดที่มีข้อขัดแย้งเกิดขึ้นอาจารย์จะส่งเรื่องให้ทำการไกล่เกลี่ยแทน การดำเนินการทางวินัยในแบบเดิม นอกจากจะเป็นการระงับข้อพิพาทแล้ว ยังเป็นการสอนให้นักเรียน นักศึกษารู้จักทางเลือกในการแก้ไขความขัดแย้งหรือปัญหาระหว่างกัน

เมื่อพูดถึงการเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง (Mediation) เป็นวิธีการแก้ไขความขัดแย้งที่มีลักษณะคล้ายกับการเจรจาต่อรอง แต่มีบุคคลที่สาม ซึ่งเรียกว่า "ผู้ไกล่เกลี่ย" เข้ามาคอยช่วยเหลือสนับสนุนกระบวนการเจรจาต่อรองให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งยังร่วมกับคู่กรณีในการแสวงหาทางออกที่เหมาะสมจนทำให้เกิดความพอใจแก่ทุกฝ่าย เป็นวิธีการที่สะดวก รวดเร็ว ไม่เป็นพิธีการ เป็นวิธีที่มีได้นำสิ่งที่เข้ามาแทนที่การเจรจา แต่เป็นวิธีการที่เข้ามาเสริมการเจรจาให้ประสบผลสำเร็จยิ่งขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากการเจรจา

ระหว่างคู่อริที่ดำเนินกันเองอาจมีอุปสรรคต่างๆ เข้ามาเป็นปัจจัยที่อาจทำให้ความขัดแย้งไม่สามารถยุติลงได้ ดังนั้นการดำเนินการไกล่เกลี่ยโดยบุคคลที่สาม โดยเฉพาะเพื่อนซึ่งทั้งสองฝ่ายยอมรับน่าจะเป็นวิธีการที่น่าจะประสบผลสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี (อภิญาญา ดิสสะมาน, 2558)

ตัวอย่างการไกล่เกลี่ยโรงเรียนสตรีนครสวรรค์ ที่มีสถานการณ์ความรุนแรงในโรงเรียนในอดีตเกิดขึ้นมาก อย่างเช่นใช้มีดฟันกันในสถานศึกษา มีการทะเลาะเบาะแว้งกัน ตีกัน มีการแย่งที่นั่งกันในโต๊ะโรงอาหาร แล้วก็สาดน้ำปลากัน เวลามีเรื่องกันผู้ปกครองและเด็กนักเรียนก็มักจะไม่ค่อยยอมกัน ปี 2553 เป็นช่วงที่เกิดความรุนแรงในโรงเรียนค่อนข้างบ่อย เนื่องจากการทะเลาะวิวาทในปีพ.ศ. 2554 มีความขัดแย้งเรื่องใหญ่เกิดขึ้นคือเด็กตีกันหัวแตก กล้องวงจรปิดในโรงเรียนก็ใช้ไม่ได้จากสถานการณ์น้ำท่วม แล้วจากเรื่องนั้นก็กลายเป็นเรื่องใหญ่มากที่ทำให้ผู้ปกครองหลายฝ่ายไม่ยอมกัน โรงเรียนพยายามที่จะไกล่เกลี่ยหลายครั้ง แต่ผู้ปกครองก็ไม่ยอมกัน ถึงขนาดไปร้องพนักงานสอบสวน จนกระทั่งเป็นคดีไปถึงศาลยุติธรรม เรียกค่าเสียหายกันเป็นแสนๆบาทแต่สุดท้ายก็ยอมความกันในชั้นศาล ผู้ปกครองมองว่าครูอาจารย์เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอยู่ตลอด ผู้บริหารได้ปรึกษาพูดคุยกับทางศาลจังหวัดนครสวรรค์ว่าน่าจะมีวิธีการที่ขจัดความขัดแย้งเหล่านี้ได้โดยที่อาจารย์ไม่ต้องเป็นผู้ไกล่เกลี่ย เพราะอาจถูกมองได้ว่า อาจารย์เข้าข้างฝ่ายอื่น แต่ถ้าเด็กจัดการกันเองพูดคุยกันเอง น่าจะคุยกันได้ดีกว่า จากคดีตัวอย่างที่ทำให้เกิดแนวคิดในการสร้างศูนย์ไกล่เกลี่ย เพื่อให้นักเรียนมาปรับความเข้าใจกัน ตกลงกันว่าเราจะยุติคดีเหล่านี้ได้อย่างไร เพื่อไม่ให้เหตุการณ์กลายเป็นเรื่องใหญ่โต และเพื่อไม่ให้นักเรียนต้องออกจากระบบการศึกษากลายเป็นปัญหาของสังคม จึงเป็นที่มาของการก่อตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยผู้บริหาร ก่อนหน้าที่จะมีการตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ผู้บริหารได้ผลักดันให้มีการก่อตั้งสถานักเรียน โดยมีตัวแทนจากทุกห้องเรียนเพื่อให้เกิดกิจกรรมต่างๆ รวมถึงเพื่อไม่ให้เด็กเอาเวลาไปสนใจเรื่องการทะเลาะวิวาท หรือยาเสพติด เป็นการเบี่ยงเบนความสนใจในการทำกิจกรรมมากกว่า ภายในเวลา 3 - 4 ปี สถานักเรียนมีความเข้มแข็งขึ้น แต่บางครั้งก็ยังมีเหตุการณ์ทะเลาะวิวาท จึงก่อตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยในปี พ.ศ.2555 การไกล่เกลี่ยเป็นงานหนึ่งของสถานักเรียน มีการดำเนินงานที่เป็นระบบ และประชุมกันก่อนที่จะเริ่มงานอย่างสม่ำเสมอ (ชลัท ประเทืองรัตนนา, 2559)

ผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

จากสถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในระดับต่าง ๆ ของสถานศึกษา คณะรัฐมนตรีได้ตระหนักถึงความสำคัญดังกล่าว โดยมีมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2548 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งศูนย์สันติวิธีขึ้นในสถานศึกษา คณะรัฐมนตรีได้พิจารณาผลการสัมมนาของสถาบันพระปกเกล้า เรื่อง “รัฐบาลใหม่กับการจัดการความขัดแย้งในสังคม” ซึ่งมีข้อเสนอเพื่อพิจารณารวม 2 ประการ คือ

- 1) การจัดตั้งศูนย์สันติวิธีหรือศูนย์สันติศึกษาขึ้นในมหาวิทยาลัยเพื่อบรรจุเรื่องการขจัดความขัดแย้งเป็นหลักสูตรหนึ่งของมหาวิทยาลัย
- 2) จัดตั้งสถาบันหรือองค์กรอิสระเพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งและไกล่เกลี่ยความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมไทย

การใกล้ชิดข้อพิพาทในสถานศึกษานั้น ผู้ใกล้ชิดข้อพิพาทส่วนใหญ่จะได้แก่อาจารย์ ครู นักเรียนที่มีความรู้ความเข้าใจในด้านการจัดการความขัดแย้งและการใกล้ชิดข้อพิพาท ที่ผ่านการฝึกอบรมและมีประสบการณ์ในด้านการใกล้ชิดข้อพิพาท โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องมีจิตใจที่ให้บริการและช่วยเหลือผู้อื่น โดยทำหน้าที่ในการเจรจาโดยไม่ได้เป็นผู้ชี้ขาดตัดสินข้อพิพาทที่ดำเนินการใกล้ชิดข้อพิพาท สามารถดำเนินการได้ แม้ว่าส่วนใหญ่จะเป็นข้อพิพาทเล็กๆ น้อยๆ ที่เกิดขึ้นในสถานศึกษา เช่น การไม่เข้าใจกัน การทะเลาะวิวาท การไม่ปฏิบัติตามอยู่ในกฎระเบียบ การชกต่อย ยกพวกตีกัน หรือการกระทำผิดอื่น ๆ การโจษจันซุบซิบนินทา การละเมิดความสัมพันธ์ การเผชิญหน้าทางสีผิวและวัฒนธรรม การทำร้ายร่างกาย เล็กน้อย หรือต่อสู้กัน การโกหกหลอกลวง และลักทรัพย์ข้อพิพาทในห้องหรือในโรงเรียน พวกชอบทำลายสิ่งของ สำหรับปัญหาที่ร้ายแรงมากขึ้นที่ต้องการการส่งต่อมืออาชีพ เช่น การล่วงละเมิดทางเพศ การทำร้าย ใช้ยาเสพติดให้โทษ มีอาวุธในครอบครอง และผู้ที่เกี่ยวกับปัญหากฎหมาย

ปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าว ในส่วนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ให้ความสำคัญกับสถานศึกษาในสังกัด ในการป้องกัน ดูแลไม่ให้นักเรียนได้รับผลกระทบ และคุ้มครอง เยียวยา แก้ไข หากนักเรียนคนหนึ่งได้รับ ผลกระทบก็จะไม่ให้เกิดขึ้นกับนักเรียนผู้ไม่ได้รับผลกระทบ ด้วยเหตุนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กำหนดให้มีการฝึกอบรมครูประจำชั้นเพื่อเป็นนักจิตวิทยาประจำสถานศึกษา ให้กับสถานศึกษาทุกแห่ง “ 1 โรงเรียน 1 นักจิตวิทยา (One school one psychologist)” เพื่อให้ครูประจำชั้นซึ่งเป็นผู้ใกล้ชิดนักเรียนมากที่สุด มีสมรรถนะในการนำหลักจิตวิทยาไปใช้ในการดูแลช่วยเหลือเด็กนักเรียน พร้อมให้บริการปรับทุกข์ สร้างสุข แก้ไขปัญหา เป็นศูนย์กลางในการให้คำปรึกษา ฝึกทักษะการแก้ไขปัญหาและพัฒนาอารมณ์ สังคมและสติปัญญาแก่เด็กนักเรียน และสามารถให้การคุ้มครองช่วยเหลือเด็กนักเรียน ในภาวะวิกฤติรุนแรงได้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2563)

ข้อพิพาทที่สามารถใกล้ชิดในสถานศึกษาได้

ข้อพิพาทเกือบทุกประเภทสามารถที่จะใกล้ชิดในสถานศึกษาได้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องปัญหาความไม่เข้าใจกันระหว่างนักเรียนนักศึกษา การทะเลาะวิวาท การลักเล็กขโมยน้อย การทำลายข้าวของ การด่าพ้อล้อแม่ การไม่ปฏิบัติตามอยู่ในกฎระเบียบของสถานศึกษา การโกหกหลอกลวง การนินทาให้ร้ายผู้อื่น การยืมของแล้วไม่คืน การหึงหวง หรือการละเมิดความสัมพันธ์ เป็นต้น

แต่อย่างไรก็ตาม ข้อพิพาทบางเรื่องก็ไม่เหมาะสมที่จะระงับโดยวิธีการใกล้ชิด เป็นต้นว่า ปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษชนิดร้ายแรง การมีอาวุธไว้ในครอบครอง หรือการล่วงละเมิดทางเพศ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นปัญหาร้ายแรงและกระทบกระเทือนต่อสังคมโดยรวม จึงควรให้อาจารย์ฝ่ายปกครองหรือเจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องเป็นผู้ดูแลแก้ไขน่าจะเหมาะสมกว่า

ประโยชน์ของการไกล่เกลี่ยในสถานศึกษา

1. สะดวก การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เป็นวิธีการระงับข้อพิพาทที่เรียบง่าย ค่อนข้างยืดหยุ่นและไม่มีแบบพิธีรีตองมากนัก สามารถดำเนินการได้ตั้งแต่ความขัดแย้งเพิ่งเริ่มก่อตัวขึ้น ทำให้ปัญหาได้รับการแก้ไขอย่างทันท่วงที และสามารถดำเนินการไกล่เกลี่ยที่ได้ก็ได้ที่คู่พิพาทสะดวก ไม่ว่าจะเป็นในห้องไกล่เกลี่ย ห้องประชุม โรงอาหาร หรือแม้กระทั่งสนามหญ้าหน้าสถานศึกษาในเวลาที่ผู้คนไม่พลุกพล่านมากนักก็ได้โดยมีข้อยกเว้นเพียงประการเดียวเท่านั้นคือ การไกล่เกลี่ยต้องทำเป็นความลับ

2. รวดเร็ว การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทใช้เวลาไม่นานนักก็จะทราบได้ว่าคู่พิพาทตกลงกันได้หรือไม่ ทำให้ปัญหาความขัดแย้งได้รับการแก้ไขอย่างรวดเร็วและทันท่วงที

3. ประหยัดค่าใช้จ่าย เนื่องจากบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมีบุคคลเพียงสามฝ่ายเท่านั้นกล่าวคือ คู่พิพาททั้งสองฝ่ายและผู้ไกล่เกลี่ยเท่านั้น ทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ

4. สร้างความพึงพอใจให้แก่คู่พิพาท เนื่องจากคู่พิพาทมีส่วนร่วมในการกำหนดผลด้วยตนเอง ทำให้คู่พิพาทรู้สึกว่ามีผู้แพ้ ผู้ชนะ ไม่มีใครเสียหาย โดยถือว่าคู่พิพาททั้งสองฝ่ายต่างเป็นผู้ชนะทั้งคู่ (Win-Win Situation)

5. รักษาสัมพันธภาพระหว่างคู่พิพาท เมื่อคู่พิพาทมีโอกาสพูดคุยกันอย่างเปิดอกถึงต้นตอของปัญหาที่ทั้งสองฝ่ายคับข้องใจและร่วมกันหาทางออกจนกระทั่งข้อพิพาทได้รับการแก้ไขเรียบร้อยแล้ว คู่พิพาทย่อมมีโอกาสที่จะกลับไปคบหา คงความสัมพันธ์เป็นเพื่อนกันดังเดิม

6. ปกป้องสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา การเรียนรู้การจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี เป็นต้นว่าการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตั้งแต่ในวัยเยาว์จะทำให้นักเรียนนักศึกษาเหล่านี้เรียนรู้การควบคุมอารมณ์รู้จักใช้เหตุผลในการยุติปัญหาโดยไม่ใช้ความรุนแรงในการระงับข้อพิพาท ทำให้เกิดสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา และเมื่อพวกเขาเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในสถานศึกษา และเมื่อพวกเขาเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต ทักษะความรู้ที่ซึมซับมาย่อมทำให้พวกเขาสามารถจัดการกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม

7. สร้างความสงบสุขสมานฉันท์ในสถานศึกษาและต่อสังคมในอนาคต เมื่อนักเรียนนักศึกษาเรียนรู้และเข้าใจที่จะจัดการกับความขัดแย้งโดยสันติวิธีมากขึ้น ความสงบสุขก็จะเกิดขึ้นกับสถานศึกษา และในที่สุดความสงบสุขสมานฉันท์ก็จะเกิดขึ้นแก่สังคมไทยเมื่อพวกเขาเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต

8. นักเรียนนักศึกษามีผลการเรียนดีขึ้น เมื่อสถานศึกษาที่มีความสงบเรียบร้อย ไม่มีปัญหาเรื่องความรุนแรงนักเรียนนักศึกษาย่อมมีสมาธิในการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น อันส่งผลให้การเรียนของพวกเขาดีขึ้นตามไปด้วย

9. แบ่งเบาภาระครู อาจารย์ เมื่อนักเรียนนักศึกษามีความรู้ความเข้าใจการจัดการความขัดแย้งโดยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในสถานศึกษาดีแล้ว ครู อาจารย์และผู้บริหารโรงเรียนก็จะมีเวลาในการพัฒนางานด้านอื่นๆ ที่มีประโยชน์แก่นักเรียนนักศึกษามากยิ่งขึ้น

10. ลดปริมาณคดีที่จะขึ้นสู่ศาล เมื่อนักเรียนนักศึกษารู้จักและเข้าใจวิธีจัดการกับความขัดแย้งโดยสันติวิธีมากขึ้น ปริมาณคดีที่จะขึ้นสู่ศาลเนื่องจากการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนย่อมลดลงไปโดยปริยาย

สรุป (Conclusion)

การใกล้ชิดความขัดแย้ง ไม่ว่าจะเป็นระหว่างบุคคลกับบุคคล กลุ่มบุคคลหรือบุคคลกับกลุ่มบุคคล บุคคลหรือกลุ่มบุคคลกับกฎระเบียบของสถานศึกษา สถานศึกษากับชุมชน หรือสถานศึกษากับสถานศึกษา ความขัดแย้งเหล่านี้แม้ว่าบางกรณีจะก่อให้เกิดประโยชน์แต่ส่วนใหญ่มักเป็นโทษ ทำให้องค์กรหรือบุคคลในองค์กรเกิดปัญหาข้อขัดแย้งหรือวิกฤตการณ์ขึ้นได้

ซึ่งการใกล้ชิดความขัดแย้งเป็นเครื่องมือหนึ่งที่มีความสำคัญ ในการจัดการกับความขัดแย้งและความรุนแรง ที่เกิดขึ้นด้วยกระบวนการการพูดคุยกันอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะในสถานศึกษาที่มีการขัดแย้งในระดับเด็กและเยาวชนเข้ามาเกี่ยวข้อง ยิ่งต้องมีขั้นตอนและมีศิลปะในการพูดคุยกันภายใต้บรรยากาศที่เอื้ออำนวยให้เกิดมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ให้เด็กและเยาวชนหรือผู้ปกครองที่ขัดแย้งกันสามารถมาเผชิญหน้ากันได้ และเป็นการพูดคุยที่เป็นการใกล้ชิด ไม่เกลียดกลัว ไม่ข่มขู่และบังคับ แต่เป็นกระบวนการของความสมัครใจของคู่กรณี และเกิดการยอมรับจากคู่กรณี เป็นการพูดคุยที่บรรลุเป้าหมายทั้ง 3 ด้าน กล่าวคือ 1) การบรรลุเป้าหมาย (เนื้อหา) ที่ชัดเจนร่วมกัน 2) มีกระบวนการที่ยอมรับร่วมกัน และ 3) เกิดสัมพันธภาพต่อกันอย่างยั่งยืนและต่อเนื่อง สัมพันธภาพเปรียบได้กับการเชื่อมเป้าหมายและวิธีการไว้ด้วยกัน อันจะส่งผลให้การจัดการความขัดแย้งเป็นไปได้อย่างลุล่วง

สำหรับประเทศไทยในปัจจุบัน ได้มีแนวคิดที่จะให้มีการนำการใกล้ชิดมาใช้ระงับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสถานศึกษา เริ่มตั้งแต่วันที่ 29 พฤศจิกายน 2548 ได้มีมติคณะรัฐมนตรี ให้ดำเนินการ ตั้งศูนย์สันติวิธี หรือศูนย์สันติศึกษาในมหาวิทยาลัย และบรรจุเรื่องการจัดการความขัดแย้ง เป็นหลักสูตรการศึกษา และมีการนำการจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธีในสถานศึกษามาใช้ ทั้งในระดับโรงเรียน วิทยาลัย และมหาวิทยาลัยของไทยในระดับโรงเรียน มีการนำโครงการเพื่อนใกล้ชิดลดความขัดแย้ง มาใช้โดยมีการสนับสนุนจากหลายฝ่าย ทั้งสถาบันพระปกเกล้า สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงยุติธรรม รวมทั้งศาลเยาวชนและครอบครัวในหลายจังหวัด สำหรับการส่งเสริมการจัดการความขัดแย้งด้วยการระงับข้อพิพาททางเลือกในระดับวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยนั้น สำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม เป็นอีกองค์กรหนึ่งที่จัดโครงการสนับสนุนให้มีการเผยแพร่การระงับข้อพิพาททางเลือกแก่บุคลากรในสถานศึกษา ในระดับอุดมศึกษา โดยจัดต่อเนื่องมาตั้งแต่ปีพ.ศ. 2550 เป็นต้นมา ทั้งในกรุงเทพมหานครและในต่างจังหวัด โครงการนี้นอกจากจะมีวัตถุประสงค์ให้มีการจัดตั้งศูนย์ระงับความขัดแย้งในสถานศึกษาหรือศูนย์ใกล้ชิดข้อพิพาทในสถานศึกษาแล้ว ยังมุ่งหวังให้มีการบรรจุวิชาการระงับข้อพิพาททางเลือกในการเรียน การสอนด้วย นอกจากนี้ยังร่วมมือกับสถานศึกษา โดยเฉพาะคณะนิติศาสตร์ และคณะรัฐศาสตร์ เพื่อจัดตั้งศูนย์ใกล้ชิดข้อพิพาทให้กับประชาชน นอกเหนือจากการใกล้ชิดข้อพิพาทระหว่างบุคคลากรในสถานศึกษาอีกด้วย

ปัจจุบันสถาบันการศึกษาหลายแห่ง เริ่มจัดตั้งศูนย์ใกล้ชิดในลักษณะนี้ขึ้นในสถานศึกษาของตนแล้ว อาทิ ศูนย์ใกล้ชิดคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น เป็นต้น ซึ่งนับเป็นนิมิตหมายอันดีที่ศูนย์ใกล้ชิดของสถานศึกษาได้ขยายบทบาทออกมารับใช้สังคมในด้านนี้มากขึ้น ซึ่งจะเป็นทิศทางที่ดีของการพัฒนาการระงับข้อพิพาททางเลือกในสังคมไทยต่อไปในอนาคต

เอกสารอ้างอิง (References)

- จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. (2552). การจัดการความขัดแย้งเชิงสมานฉันท์ในสถานศึกษา: กรอบแนวคิด ความสำคัญ และความท้าทาย. *วารสารร่วมพฤษภ*, ปีที่ 27 ฉบับที่ 3 มิถุนายน - กันยายน 2552.
- ชนิดา ทองมณี. (2555). รูปแบบการไกล่เกลี่ยของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารมหาวิทยาลัย นครพนม*, ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 : มกราคม - เมษายน 2555.
- ชลัท ประเทืองรัตนา. (2556). แนวทางในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติระหว่างนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน กับมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออกวิทยาเขตอุเทนถวาย. *วารสารพัฒนบริหารศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์*, ปีที่ 53 ฉบับที่ 3.
- เฉลิมลาภ ทองอาจ. (2556). *แนวทางการแก้ไขความขัดแย้งระหว่างผู้เรียน*. สืบค้นจาก <http://oknation.nationtv.tv/blog/print.php?id=855095>.
- ณัฐสา ฉัตรไพบุลย์. (2550). *กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: จากทฤษฎีสู่ทางปฏิบัติในนานาชาติ*, เอกสารจัดทำขึ้นเนื่องในโอกาสวาระครบรอบ 300 ปีของคณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยเอดินบะระ สหราชอาณาจักร.
- ทวี จำปาทอง. (2553). การศึกษาแนวทางการลดความรุนแรงของนักเรียนในสถานศึกษาโดยใช้วิธีการเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง. *วารสารศึกษาศาสตร์ ฉบับวิจัยบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 มกราคม - มีนาคม 2553.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2553). *ตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ย 2 รร.มัธยมฯ*. สืบค้นจาก <https://www.thairath.co.th/content/107227>
- ประธาน วัฒนวานิชย์. (2546). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอาชญาวิทยา*. กรุงเทพฯ: ประกายพริก.
- พรชัย ชันดี. (2558). *ทฤษฎีอาชญาวิทยา: หลักการ งานวิจัย และนโยบายประยุกต์*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรังสิต.
- มติชนออนไลน์. (2565). *สอศ.ประชุมเครือข่ายป้องกันเพิ่มมาตรการ แก้ปัญหาการทะเลาะวิวาทนักเรียน นักศึกษา*. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/news-monitor/news_3600266.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2548). *ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการลงโทษนักเรียนและนักศึกษา พ.ศ. 2548*.
- วันชัย วัฒนศัพท์. (2550). *ความขัดแย้ง: หลักการและเครื่องมือแก้ปัญหา*. พิมพ์ครั้งที่ 3. ขอนแก่น: ศิริภัณฑ์ออฟเซ็ท.
- สุเทพ ชิตยวงษ์. (2561). *สอศ.ปราบวัยทีนแหกกฎ จัด 4 มาตรการตัดไฟ 'วิวาท,พนันบอล,รับน้อง,ยาเสพติด'*. สืบค้นจาก <https://www.naewna.com/local/337554>.
- สุวิช ปนุดติกร. (2555). *กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการดำเนินคดีอาญาของศาลเยาวชนและครอบครัว*, หลักสูตร “ผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น” รุ่นที่ 10, สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการ ศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2563). *นักเรียนเพื่อนที่ปรึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานศาลยุติธรรม. (2559). *การไกล่เกลี่ยในสถานศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: บริษัท แอคทีฟพรินทร์ จำกัด.

อภิญา ดิสสะมาน. (2558). แนวนโยบายการแก้ไขพันธุการแห่งความขัดแย้งและความรุนแรงของนักศึกษาในสถาบันการศึกษาระดับอาชีวะ. วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยนครสวรรค์, ปีที่ 17 ฉบับที่ 1 มกราคม - มีนาคม 2558.

อภิสิทธิ์ แพ้โฮสง. (2554). แนวทางการลดความรุนแรงของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาในสถานศึกษาโดยใช้วิธีการเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง: กรณีศึกษา โรงเรียนเป็อยน้อยศึกษา. วารสารศึกษาศาสตร์ ฉบับวิจัยบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 มกราคม - มีนาคม 2554.

ThaiPR.net. (2553). พม.จับมือศาลจังหวัดตลิ่งชัน รณรงค์ยุติความรุนแรงต่อเด็ก สตรี ที่โรงเรียนสตรีวัดระฆัง. แหล่งที่มา <https://www.ryt9.com/s/prg/1017718>.